

דרשות הבודהה על נושאי הדרך בת שמונת החלקים

תרגומים מהקאנון הפאלי בלווי הסברים

אסף פדרמן

~ שתי דרשות לדוגמה מתוך הקובץ ~

להזמנת הקובץ השלם [יש להכנס דרך הלינק <<](#)

או בכתובת mindfulness.co.il/path

דרשות הבודהה
על נושאי הדרך בת שמונת החלקים

תרגומים מתוך הקאנון הפאלי בלוי הסברים

[שתי דרשות לדוגמה]

אסף פדרמן

עריכה לשונית: אלפא אלשיך

כל הזכויות שמורות לאסף פדרמן 2024

דימוי בעמוד הראשון:

A sandstone carving Worship of Dhamma Wheel.
2nd Century BCE – Bharhut. Indian Museum – Kolkata

תוכן העניינים (של הגרסה המלאה)

4	מבוא
5	הדרך כולה
5	הדרשה על הנעת גלגל הדהמה
8	עיר
11	סריפוטה
14	חבר
16	השקפה
16	הזרע
18	קצ'אנהגוטה
20	תנאים
22	סילופים
24	כוונה / מחשבה
24	ריקבון
26	שני סוגים של מחשבות [תרגום חלקי]
28	הדרשה על מחשבות לא מיטיבות
30	עם וסקארה
32	דיבור
32	הנסיך אבהיה
36	צ'ונדה
41	פעולה / עבודה
41	הערות כלליות להיבט של פעולה ועבודה בדרך בת שמונת החלקים
44	פרנסה
44	הערות כלליות על עבודה ופרנסה בדרך בת שמונת החלקים
45	עם אוג'איה
49	ללא חובות (עם אנאטהפינדיקה)
51	שימוש במשאבים
55	מאמץ
55	הערות כלליות על מאמץ
56	מאמץ
58	התודעה שלך
60	איך להיפטר מעוינות
61	סונה
65	עם הזרם
67	הדרשה על חציית השיטפון
69	היזכרות ותשומת לב
69	הערות על המשמעויות השונות של סטי
72	ביסוס תשומת הלב (סטיפטהאנה)
77	תשומת לב לשאיפה ולנשיפה
80	איסוף התודעה
80	עם סנגארווה (מכשולים)
84	סכרים
85	קהילות
87	עם מגהיה
88	הסימן

מבוא

במהלך העבודה על הספר "הדרך: מה שהבודהה לימד מעבר למיינדפולנס" (פרדס 2023) קראתי הרבה דרשות מהקאנון הפאלי. מאחר ואני מוצא את דברי הבודהה עמוקים ומעוררי השראה, בחרתי ברוב המקרים לתרגם את הדרשות בשלמותן מפאלי לעברית. המפגש עם שפת המקור מאפשר חתירה אל עבר דיוק והבנה עמוקים יותר (זו תמיד רק חתירה, כי אי אפשר בקריאה בלבד להגיע להבנה שלמה של משמעות הדברים). זו קריאה איטית, מדיטטיבית, שבעיני היא חלק אינטגרלי מהתרגול של הדהמה – מה שהבודהה לימד.

בהתחלה חשבתי שתרגומי הדרשות יהיו חלק מהספר "הדרך" אבל עם הזמן התברר שזה לא יהיה אפשרי. כמות התרגומים שנאספו היתה גדולה מדי והיתה מכבידה על הספר מאריכה אותו מאוד. בנוסף, מידת הפירוט וההסבר שתרגומים כאלה דורשים לא מתאימה לספר שפונה לקהל רחב יחסית.

ההחלטה להוציא קובץ נפרד אפשרה לכלול כאן הערות שוליים רבות שחושפות משהו משיקול הדעת התרגומי, ביאור מונחים מקוריים בשפת הפאלי, ולהוסיף הסברים לכל דרשה. בהסברים האלה ניסיתי לתת הקשר וביאור, במיוחד בדרשות בהן הקריאה דורשת ידע קודם בהגות הבודהיסטית. התוצאה אינה מבוא שיטתי או הסבר ממצה על הדרך הבודהיסטית. מבואות כאלה אפשר למצוא במקורות אחרים. יחד עם זה אלו הסברים, שאני חושב יחדשו דבר או שניים גם לתלמידים ותיקים של הלימוד הבודהיסטי. ולמי שנפגשים עם הטקסטים האלה בפעם הראשונה, ייתנו בסיס טוב להתחלה.

השתדלתי לכלול טקסטים מסוגים שונים – דיאלוגים פילוסופיים, שירה, הנחיות התנהגות לנזירים ולאנשים מהישוב, והנחיות למדיטציה.

התוצאה אינה אוסף שלם וסגור. היה אפשר לכלול דרשות נוספות, והיה אפשר לכתוב מבוא מעמיק ואקדמי על הדרך בת שמונת החלקים כפי שמשקפת בקאנון הפאלי. לא היתה לי כוונה לכתוב עבודה כזו. מה שביקשתי הוא להאיר כמה צדדים פחות מוכרים על הדרשות שעוסקות בהיבטים של הדרך הזו, ולספק לקוראים ולמתרגלים בעברית השראה ומקורות ללימוד נוסף. יחד עם זה, בצירוף לספר "הדרך" אפשר לדעתי לקבל תמונה טובה למדי על הדרך המתומנת.

הערה לגבי מקורות ותרגומים

התרגומים כאמור הם מהקאנון הפאלי, ומובאים בתרגום שלי משפת המקור. כדי להקל על מי שיחפשו את המקור או תרגום לאנגלית של הטקסט המלא, בחרתי בשיטת הקידוד המסורתית, שמקילה על החיפוש במאגרים אינטרנטיים, ולא בשיטה האקדמית של האגודה לכתבים פאליים. השיטה שבחרתי מציינת בקוד בן שתי אותיות את הקובץ, ובמספרים את הפרק או הספר מתוך הקובץ. למשל, MN10 מציינת את הדרשה העשירית בקובץ Majjhima Nikāya. בקבצים אחרים הספרה הראשונה מציינת את מספר האוסף, והשנייה את מספר הדרשה בתוך האוסף. כך, AN7.71 מציינת את הדרשה מספר 71 בתוך האוסף השביעי בקובץ Aṅguttara Nikāya.

הקבצים המצוטטים הם:

DN – Dīgha Nikāya

MN – Majjhima Nikāya

SN – Saṃyutta Nikāya

AN – Aṅguttara Nikāya

SnP – Sutta Nipata (in Khuddaka Nikāya)

DhP – Dhammapada (in Khuddaka Nikāya)

Mv – Mahāvagga (in Vinaya)

Vb – Vibhaṅga (in Abhidhamma)

הדרך כולה

הדרשה על הנעת גלגל הדהמה

[SN 56.11](#) Dhammacakkappavattanasuttam

מבוא

דרשה זו נחשבת לדבר הראשון שלימד הבודהה אחרי ליל ההתעוררות שלו. הבודהה נדד ברגל מאורולה, היום בודגאיה בהודו, עד גן הצבאים בבאראנסי, היום בסרנת' בהודו, ושם פגש את חמשת חבריו לדרך שאיתם תרגל קודם לכן. תחילה חשבו החברים שהוא עזב את דרך התרגול הרוחני, אבל כשראו אותו, זיהו שעבר שינוי גדול ולמעשה נעשו לתלמידיו הראשונים.

דרשה זו מופיעה באוספים רבים במסורות הבודהיסטיות באסיה, דבר המעיד על חשיבותה ומרכזיותה. למעשה, אם רוצים לזהות את הבסיס המשותף למסורות ולאסכולות השונות בבודהיזם, תוכנה של דרשה זו הוא מקור התייחסות טבעי. הדרשה מתארת בקיצור רב את הדרך לשחרור, המכונה גם "דרך האמצע". היא מצביעה על ארבע אמיתות וכיצד יש להתייחס אליהן. במובנים רבים נושאים אלו מכילים, במקופל, את כל הדרשה (סנסקריט: דהרמה) שלימד הבודהה. יש סברה האומרת כי במקורו ציין הטקסט הזה את לב הלימוד הבסיסי, ואחריו הגיעו אוספים של דרשות, שכל אחת מהן עסקה בפירוט בהיבט אחר – על כל היבט של כל אחת מהאמיתות ועל כל סעיף משמנות הסעיפים של הדרך לשחרור. במהלך השנים צמחו וגדלו אוספים אלו, עד שנוצרו אוספי הדרשות העצומים הנמצאים בידינו היום, דוגמת הקאנון הפאלי.

למרות שבמסורת הבודהיסטית הדרשה נחשבת כדרשה הראשונה מבחינה כרונולוגית, אופן הניסוח שלה מזמין פרשנות קצת אחרת. מבחינת התוכן הלימודי היא תמציתית מאוד, אפילו תמציתית מדי בשביל להיות הדבר הראשון שמישהו מלמד לקבוצת אנשים שאין להם הבנה קודמת בנושא. משום כך אפשר לשער שמקומה באוסף הדרשות הוא כמקומו של תוכן העניינים בספר, שהרי התוכן נכתב אחרי השלמת הספר ואפשר לראות בו מעין סיכום של הספר בראשי פרקים.

המעטפת הנרטיבית מדגישה את חשיבות האירוע ואת היותו של לימוד זה רגע מכונן מבחינה היסטורית. הרעיונות מוצגים כמשהו שלא נשמע קודם לכן – כמשהו חדש ולא כידע מסורתי. גוטמה הבודהה מכריז שהתעוררותו השלמה קשורה לידע זה, ולמשמע הדברים היקום מכריז כי "גלגל הדהמה", כלומר מסע הלימוד, החל לנוע. באותו הרגע התלמיד-חבר קונדיה מבין את הדברים, וההבנה וההתעוררות מפסיקות להיות נחלתו של הבודהה בלבד והופכות לתנועה המתפשטת בעולם.

פעם אחת שהה המבורך בַּבְּאֲרָאֲנְסִי, בגן הצבאים באיסיפְּטָנָה. שם פנה המבורך אל חמשת הנזירים: "מי שעוזב [את חיי הבית] אֵל לו לטפח את שני הקטבים. אילו שניים? מצד אחד, התמסרות לשמחה הקשורה בעונג חושי, שהיא נחותה, גסה, עממית, לא-אצילית וחסרת תוחלת. מצד שני, התמסרות להתשה עצמית, שהיא מכאיבה, לא-אצילית וחסרת תוחלת. מבלי לסטות לשני קטבים אלו, הטטהאגטה התעורר באופן מלא לדרך-האמצע, המאפשרת ראייה וידיעה ומובילה אל השלווה, אל הידיעה הישירה והמיוחדת, אל ההתעוררות המלאה, אל הניבאנה."

ומהי דרך-האמצע שאליה התעורר הטטהאגטה?

זאת הדרך האצילית בת שמונת החלקים: השקפה נכונה, כוונה נכונה, דיבור נכון, פעולה נכונה, פרנסה נכונה, מאמץ נכון, תשומת לב נכונה ואיסוף נכון [של התודעה]. נזירים, זו דרך האמצע שאליה התעורר הטטהאגטה.

[***]

נזירים, זו האמת האצילית של הסבל: לידה היא סבל, זקנה היא סבל, חולי הוא סבל, מוות הוא סבל, איחוד עם הלא-נעים הוא סבל, היפרדות מהנעים היא סבל, לא לקבל את מה שרוצים הוא סבל. בקצרה, חמשת המצרפים האחוזים הם סבל.¹

נזירים, זו האמת האצילית של מקור הסבל: הצמא שמוביל להתהוות נוספת כרוך בתשוקה, בהנאה ובהתענגות פה ושם. במילים אחרות, הצמא להנאות החושים, הצמא לקיום, הצמא לאי-קיום.

נזירים, זו האמת האצילית של הפסקת הסבל: אי-היצמדות, שחרור, ויתור, נטישה, הפסקה ודעיכה מוחלטת של אותו צמא.

נזירים, זו האמת האצילית של הדרך המובילה להפסקת הסבל: הדרך האצילית בת שמונת החלקים: השקפה נכונה, כוונה נכונה, דיבור נכון, פעולה נכונה, פרנסה נכונה, מאמץ נכון, תשומת לב נכונה ואיסוף נכון [של התודעה].

[***]

"זאת האמת האצילית של הסבל"; כך התעוררו בי הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר. "יש להבין במלואה² את האמת האצילית על אודות הסבל"; כך התעוררו בי הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר. "האמת האצילית על אודות הסבל הובנה במלואה"; כך התעוררו בי הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר.

"זאת האמת האצילית של מקור הסבל"; כך התעוררו בי הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר. "יש לנטוש את האמת האצילית של מקור הסבל"; כך התעוררו בי הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר. "האמת האצילית של מקור הסבל ננטשה"; כך התעוררו בי הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר.

"זאת האמת האצילית של הפסקת הסבל"; כך התעוררו בי הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר. "יש לממש את האמת האצילית של הפסקת הסבל"; כך התעוררו בי

¹ חמשת המצרפים הם צורה, תחושה, תפיסה, דחף והכרה rūpa, vedanā, saññā, saṅkhāra, viññāṇa:

² [pariññeyya]

הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר. "האמת האצילית של הפסקת הסבל התממשה"; כך התעוררו בי הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר.

"זאת האמת האצילית של הדרך המובילה להפסקת הסבל"; כך התעוררו בי הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר. "יש לפתח את האמת של הדרך המובילה להפסקת הסבל"; כך התעוררו בי הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר. "האמת של הדרך המובילה להפסקת הסבל התפתחה"; כך התעוררו בי הראייה, ההבנה, התובנה, הידיעה והבהירות ביחס לדברים שלא נשמעו בעבר.

נזירים, כל עוד לא טיהרתי את הראייה ולא הבנתי את ארבעת האמיתות הללו כהווייתן בשלושת הרצפים ושנים-עשר האופנים, לא הצהרתי שהתעוררתי מלאה ומושלמת ושאינ שנייה לה בעולם על כל היצורים השמימיים, כל השדים, כל האלים שבו, ובין הפרושים והברהמינים, המלכים והאנשים הפשוטים.³ נזירים, כאשר טיהרתי את הראייה והבנתי את ארבעת האמיתות הללו כהווייתן בשלושת הרצפים ושנים-עשר האופנים, אז הצהרתי שהתעוררתי מלאה ומושלמת ואינ שנייה לה בעולם על כל היצורים השמימיים, כל השדים, כל האלים שבו, ובין הפרושים והברהמינים, המלכים והאנשים הפשוטים.

התעוררו בי הבנה וראייה: "השיחרור שלי בלתי מעורער, זו לידתי האחרונה. מעתה לא תהיה יותר התהוות." ככה אמר המבורך, וחמשת הנזירים התענגו על דבריו. בעוד דברים אלו נאמרים, התעוררה אצל המכובד קונְדִנְיָה עין-האמת,⁴ מזוקקת וללא רבב: "כל מה שמטְבְּעו להתהוות, מטְבְּעו גם להיפסק".

לאחר שהמבורך הניע את גלגל הדהמה, הכריזו בקול רם אֵלִי-האדמה: "בַּפְּאֲרָאֲנִסִי, בפארק הצבאים באיסיפְּטְנָה, הונע גלגל הדהמה שאין שני לו על ידי המבורך, ואין בעולם פרוש, ברהמין, אל, מארה, ברהמה או אחר, שיוכל להשיבו לאחור". לאחר שאֵלִי ארבעת המלכים שמעו את קריאתם של אֵלִי האדמה, [אף] הם הכריזו בקול רם: "בַּפְּאֲרָאֲנִסִי, בפארק הצבאים באיסיפְּטְנָה, הונע גלגל הדהמה שאין שני לו על ידי המבורך, ואין בעולם פרוש, ברהמין, אל, מארה, ברהמה או אחר, שיוכל להשיבו לאחור." לאחר שאֵלִי טְאֲנִימְסָה שמעו את קריאתם של אֵלִי ארבעת המלכים, הם הכריזו בקול רם: "בַּפְּאֲרָאֲנִסִי, בפארק הצבאים באיסיפְּטְנָה, הונע גלגל הדהמה שאין שני לו על ידי המבורך, ואין בעולם פרוש, ברהמין, אל, מארה, ברהמה או אחר, שיוכל להשיבו לאחור. ... אֵלִי טוסיטה... אֵלִי נִימְאֲנְרִטִי... אֵלִי פְּרִנִימִיטָה... וְסוֹטִי... והאלים המלווים את פְּרִהֶמָה שמעו את קריאתם של אֵלִי טְאֲנִימְסָה, הם הכריזו בקול רם: "בַּפְּאֲרָאֲנִסִי, בפארק הצבאים באיסיפְּטְנָה, הונע גלגל הדהמה שאין שני לו על ידי המבורך, ואין בעולם פרוש, ברהמין, אל, מארה, ברהמה או אחר, שיוכל להשיבו לאחור."⁵

כך, באותו הרגע, באותה השנייה, הגיע הקול עד לעולמות ברהמה, ועשר מערכות העולם רעדו, רטטו והזדעזעו. זוהר נפלא ונרחב הופיע בעולם, מתעלה מעבר לזוהר השמימי של האלים.

אז קרא המבורך: "קונְדִנְיָה, אכן הבנת! אכן הבנת!" כך קיבל המכובד קונְדִנְיָה את השם "קונְדִנְיָה שהבין".

³ זו רשימה סטנדרטית של היצורים המאכלסים את היקום ההודי-בודהיסטי. המילה deva מופיעה פעמיים, והפעם השנייה, לדעתי, יכולה להיות מובנת כמלך ולא כאל. האלים הם ברהמות, השדים הם מארה.

⁴ Dhammacakkha

⁵ הסברים מפורטים על סוגי האלים ותפקידם בקוסמולוגיה הבודהיסטית אפשר למצוא בהערות השוליים בספרה של קרן ארבל, דברי הבודהה, הוצאת אוניברסיטת תל אביב, 2016, עמ' 37.

סריפוטה (על חברות)

Sariputta [SN45.3](#)

מבוא

דרשה זו היא לכאורה דרשה פשוטה למדי המדגישה את החשיבות של חברות טובה לטיפוח הדרך הרוחנית. הדרשה מופיעה מיד אחרי דרשה כמעט זהה, שזכתה לפופולריות מסוימת (SN 45.2). בדרשה ההיא, אננדה מצהיר בפני הבודהה שהוא חושב שמחצית הדרך הרוחנית היא חברות טובה, והבודהה מתקן אותו ואומר שהדרך הרוחנית כולה היא חברות טובה.

השיחה עם אננדה מצוטטת בתוך שיחה אחרת בעלת תוכן דומה שהבודהה מנהל עם המלך פאסנדי, ועוסקת גם היא בחשיבות של חברות טובה לדרך הרוחנית. באותה שיחה יש תוספת המדגישה את התועלת הארצית בחברות כזאת (SN 3.18). נושא החברות מרכזי לתרגול ומוצג כאן כחשוב להתקדמות על הדרך האצילית בת שמונת החלקים, מעבר לתועלת הארצית.

מורכבות הדיאלוג קיימת בשני מישורים: ראשית, יש לדייק ביחסים שבין הדרך הרוחנית לחברות. אילו תרגמנו שחברות היא הדרך הרוחנית כולה, ככפי שעשו כמה מתרגמים, היה אפשר להבין שאין צורך בשום דבר מלבד חברות כדי להתפתח ולהשתחרר, אבל מובן שהבנה כזאת אינה מתאימה למה שאנחנו יודעים על הדרך לשחרור.

יהיה מדויק יותר להגיד שהדרך כולה היא, בקיצור, חברות – וזה גם יהיה תרגום מדויק יותר של המקור. המשמעות היא שהדרך כולה מבוססת על חברות. מתוך החברות, שאר חלקי הדרך מתפתחים. החברות מאפשרות לנו להתקדם בדרך. (הדבר קשור קשר אינטימי לתפיסה הבודהיסטית של תנאים ונסיבות ושל החיפוש אחר תנאים מיטיבים ומועילים. חברות היא תנאי כזה.)

שנית, מתעוררת מורכבות פרשנית נוספת לגבי תרגום משפט המפתח של הדיאלוג. אפשר לתרגמו כך:

1. מי שהוא חבר טוב, צפוי שיפתח את הדרך הרוחנית.

או

2. מי שיש לו חבר טוב, צפוי שיפתח את הדרך הרוחנית.

התרגום הראשון הוא התרגום המתבקש באופן מילולי. אבל במסורת הבודהיסטית "חבר טוב" הפך לשם נרדף למנחה או למנטור שמדריך את המתרגל החדש במדיטציה. בלשונו היינו אומרים שמדובר על מנחה למדיטציה, או מורה לתרגול באופן רחב יותר, שהיחסים איתו או איתה הם יחסים של למידה וחניכה. זו מערכת יחסים מיוחדת, המתרחשת בתוך הקשר של תרגול, התפתחות ולמידה. לאור זה מתבקש להבין את המשפט המקורי כאומר: "מי שיש לו חבר טוב", מכיוון שהחבר הטוב ידריך ויכוון אל עבר התרגול הטוב (במקורות אחרים מוסבר שהתרוועעות עם חברים רעים מובילה לנזק ולפגיעה ומעכבת את ההתפתחות).⁶

פירוש זה מקבל משנה תוקף כשהדרשה שלפנינו ממשיכה ומתארת כיצד חברות עם הבודהה עוזרת ליצורים החיים להשתחרר מלידה, הזדקנות, מוות, והסבל המתלווה לכל זה. גם כאן נראה שהכוונה היא שהתלמידים רואים את הבודהה כחבר טוב שיכול להדריך אותם – ולא ההיפך.

לפי פרשנות זו, דיאלוגים אלו מכוונים את תודעת השומעים להיפתח אל החשיבות של חיבור אינטימי, חברי ורוחני עם מדריך ושותף לדרך. המדריך יכול להיות חבר מתוך הקהילה או הבודהה עצמו. יחד עם זה, אפשר להשאיר את האופציה השנייה פתוחה. גם היכולת להיות חברים טובים בעצמנו היא בעלת כוח

⁶ לקריאה נוספת אפשר להתחיל ממאמריו של פיה טן <http://www.themindingcentre.org/dharmafarerer/wp->

[content/uploads/2009/12/34.9-Upaddha-S-s45.2-piya.pdf](http://www.themindingcentre.org/dharmafarerer/wp-content/uploads/2009/12/34.9-Upaddha-S-s45.2-piya.pdf)

מקדם ומשחרר, ובמידה רבה מגלמת את האיכויות שאליהן אנחנו שואפים בתרגול: אכפתיות, חמלה, העדר אנוכיות. משום כך אפשר גם להבין שהיכולת להתמסר ליחסים חבריים המבוססים על אינטימיות רוחנית היא, בתמצית, הדרך כולה.

דרשה

בסוואטה. פעם אחת, סריפוטה ניגש אל המבורך, בירך אותו לשלום, התיישב לצידו ואמר לו:

"זו הדרך הרוחנית כולה: חברות טובה, ידידות טובה רעות טובה."⁷

"אכן כך, סריפוטה! אכן כך!"

"זו הדרך הרוחנית כולה: חברות טובה, ידידות טובה, רעות טובה. אפשר לצפות שמי שיש לו חבר טוב, ידיד טוב ורע טוב יטפח ויפתח את הדרך האצילית בת שמונת החלקים."⁸

"ואיך מי שיש לו חבר טוב, ידיד טוב ורע טוב יטפח ויפתח את הדרך האצילית בת שמונת החלקים?

במקרה כזה הוא מטפח השקפה נכונה באופן שמוביל להתנתקות, אי-תאווה, הפסקה, ושמבשיל כוויתור.⁹

הוא מטפח כוונה נכונה... דיבור נכון... פעולה נכונה... פרנסה נכונה... מאמץ נכון... תשומת לב נכונה... איסוף נכון [של התודעה]... באופן שמוביל להתנתקות, אי-תאווה, הפסקה, ושמבשיל כוויתור.

ככה מי שיש לו חבר טוב, ידיד טוב ורע טוב יטפח ויפתח את הדרך האצילית בת שמונת החלקים.

יש אפשרות נוספת, סריפוטה, להבין כיצד הדרך הרוחנית כולה היא חברות טובה וגו'.

בהסתמך עליו כחבר טוב, יצורים שנולדים משתחררים מלידה, יצורים שמזדקנים משתחררים מהזדקנות, יצורים שמתים משתחררים ממוות, יצורים שסובלים מצער, יגון, כאב, מצוקה ודיכאון משתחררים מהם.

זו אפשרות נוספת להבין כיצד הדרך הרוחנית כולה היא חברות טובה, ידידות טובה ורעות טובה.

⁷ הביטוי מופיע שוב ושוב בדרשות על הנושא של חברות והתקבע כמו שהוא: kalyāṇamittatā kalyāṇasahāyatā

kalyāṇasampavaṅkatā. Kalyāṇa פירושו: יפה, טוב ומועיל. Mitta הוא חבר. Sahāya אפשר לתרגם כידיד, רע.

sampavaṅka הוא חבר אינטימי או רע. נראה שכמו במקרים רבים אחרים גם בפאלי מדובר בהדגשה באמצעות מילים נרדפות ולא בהבדלים בעלי משמעות.

המילית yadidaṃ מתפקדת כאן כנקודתיים, או "כפי שמפורט להלן".

⁸ אפשר לתרגם "מי שיש לו חבר טוב... יפתח את הדרך בת שמונת החלקים" או "מי שהוא חבר טוב... יפתח את הדרך בת שמונת החלקים". ראו מבוא.

⁹ Viveka-nissitaṃ virāga-nissitaṃ nirodha-nissitaṃ vossagga-pariṇāmiṃ